

ВИЗНАЧЕННЯ БАЗОВИХ КАТЕГОРІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

© 2014 ЯКОВЕНКО О. П.

УДК 330.8:338.24:174.4

Яковенко О. П. Визначення базових категорій соціальної відповідальності

Мета статті полягає у визначенні змісту категорії «соціальна відповідальність», виявленні структурно-логічного зв'язку між даною категорією та суміжними з нею. У результаті комплексного дослідження існуючих визначень терміна «соціальна відповідальність» було запропоновано авторське визначення даного явища. Проведена порівняльна характеристика суміжних понять дозволила виявити спільні та відмінні риси між ними та дійти висновку, що корпоративна соціальна відповідальність включає в себе такі явища, як благодійництво, філантропія та волонтерство. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є обґрунтування принципів, якими керуються суб'єкти соціально відповідальної діяльності, а також визначення інструментів і результатів соціальної відповідальності на всіх ієрархічних рівнях.

Ключові слова: відповідальність, соціальна відповідальність, корпоративна соціальна відповідальність, благодійництво, філантропія, волонтерство.
Табл.: 1. **Бібл.:** 50.

Яковенко Оксана Павлівна – аспірантка, кафедра економічної теорії та фінансів, Донбаська національна академія будівництва і архітектури (вул. Державіна, 2, Макіївка, Донецька обл., 86123, Україна)

УДК 330.8:338.24:174.4

Яковенко О. П. Определение базовых категорий социальной ответственности

Цель статьи состоит в определении содержания категории «социальная ответственность», определении структурно-логических связей между данной категорией и смежными с ней. В результате комплексного исследования существующих определений термина «социальная ответственность» было предложено авторское определение данного явления. Проведенная сравнительная характеристика смежных понятий позволила определить общие и отличительные черты между ними и прийти к выводу, что корпоративная социальная ответственность включает в себя такие явления, как благотворительность, филантропия и волонтерство. Перспективами дальнейших исследований в данном направлении является обоснование принципов, которыми руководствуются субъекты социально ответственной деятельности, а также определение инструментов и результатов социальной ответственности на всех иерархических уровнях.

Ключевые слова: ответственность, социальная ответственность, корпоративная социальная ответственность, благотворительность, филантропия, волонтерство.
Табл.: 1. **Библ.:** 50.

Яковенко Оксана Павловна – аспирантка, кафедра экономической теории и финансов, Донбасская национальная академия строительства и архитектуры (ул. Державина, 2, Макеевка, Донецкая обл., 86123, Украина)

UDC 330.8:338.24:174.4

Yakovenko Oksana P. Determination of the Basic Categories of Social Responsibility

The purpose of the article is to determine the content of the category "social responsibility", the definition of structural and logical relationships between the given category and allied ones. As a result of a comprehensive study of existing definitions of the term "social responsibility", the definition of the phenomenon was suggested by the author. The comparative characteristics of related concepts possible to determine the common and distinctive features between them was conducted and the conclusion was made that corporate social responsibility includes phenomena such as charity, philanthropy and volunteerism. Prospects for further research in this direction is the study of the principles that guide the subjects of socially responsible activities, as well as the definition of tools and results of social responsibility at all hierarchical levels.

Key words: responsibility, social responsibility, corporate social responsibility, charity, philanthropy, volunteering.
Tabl.: 1. **Bibl.:** 50.

Yakovenko Oksana P. – Postgraduate Student, Department of Economic Theory and Finance, Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture (vul. Derzhavina, 2, Makiyivka, Donetsk obl., 86123, Ukraine)

Активне поширення глобалізаційних процесів, розвиток конкурентного середовища в Україні та світі пов'язані з появою і використанням нових форм та інструментів управління процесами соціально-економічного розвитку суб'єктів підприємництва, окремих територій і держав. Однією з таких форм є управління з використанням інструментів економічного впливу на соціальні складові діяльності суб'єктів мікро-, мезо- і макрорівня, що передбачає перенесення акцентів з комерційного управління на соціально орієнтоване, тобто управління на основі принципів соціальної відповідальності.

Соціальна відповідальність є достатньо складною соціально-економічною категорією, чим визначається багатотрактованість її змісту, принципів реалізації та прояву. Така складність обумовлюється можливістю впровадження соціальної відповідальності на всіх рівнях ієрархічної структури держави, чим, у свою чергу, пояснюються відмінності у сприйнятті даної категорії науковцями і практиками.

Так, О. Амоша, В. Бібік, Л. Власюк, В. Ворона, В. Геєць, В. Дементов, В. Козаков, А. Колот, І. Курило, О. Макара, В. Мандибура, О. Новікова, О. Палій, С. Пирожков, М. Солдатенко

у своїх роботах висвітлюють прояв соціальної відповідальності на загальнодержавному рівні, зосереджуючи увагу на необхідності забезпечення гідних умов для розвитку людини, встановленні соціальних стандартів і користування ними тощо [1 – 14].

Можливості вирішення таких регіональних проблем, як бідність, нераціональне використання ресурсів регіону, відставання малих міських і сільських поселень за рівнем соціально-економічного розвитку від великих міст, посилення регіональної диференціації за якістю навколишнього середовища, деградація об'єктів соціальної інфраструктури тощо з використанням інструментів соціальної відповідальності суб'єктами мікро-, мезо- і макрорівня, можливості прояву соціальної відповідальності на регіональному рівні знайшли відображення в роботах А. Зінченко, С. Літовченко, В. Онопрієнко, М. Саприкіної, в яких висвітлено особливості взаємодії бізнесу та регіональних громад [15, 16, 17].

Проблеми соціальної відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності стали предметом досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як: О. Ю. Березіна, Н. В. Водницька, О. В. Ворона, Л. А. Грицина, І. В. Жиглей,

Е. Карнегі, А. Керолл, Ф. Котлер, Е. Клептон, Ж. Рішар, Г. Фітч, І. М. Царик, О. В. Черних, Л. В. Чижевська [18 – 30].

Водночас, при значній кількості наукових праць, у яких висвітлено інструменти, форми і методи соціальної відповідальності, чітке визначення даної категорії відсутнє. Розуміння соціальної відповідальності науковцями суттєво різняться, відбувається плутанина та змішування понять. Саме тому постає необхідність чіткого визначення базових категорій соціальної відповідальності бізнесу, виявлення загальних і відмінних рис між поняттями, що за своїм змістом є подібними до категорії «соціальна відповідальність бізнесу» або знаходяться з нею в тісному логічному зв'язку.

Метою роботи є визначення змісту категорії «соціальна відповідальність», виявлення структурно-логічного зв'язку між даною категорією та суміжними з нею.

В основі визначення сутнісних ознак категорії «соціальна відповідальність» лежать змістовні характеристики самої відповідальності, що має соціальний прояв.

Взагалі, відповідальність – одна із фундаментальних наукових категорій, яка визначає ставлення особи до навколишнього світу та виступає базовим принципом міжособистісної взаємодії. «Проблема відповідальності» завжди була в полі зору філософії та етики, особливо тих філософів, які паралельно займалися дослідженням соціальних, політичних, економічних проблем: Платона, Арістотеля, Т. Гоббса, М. Вебера [31, 32, 33]. Згідно з філософськими поглядами, відповідальність – це соціально-філософська категорія, що відображає об'єктивний характер взаємодії суб'єктів діяльності в різних сферах життєдіяльності суспільства [34].

Згідно з академічним тлумачним словником відповідальність – це покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповідати за певну ділянку роботи, справу, за чийсь дії, вчинки, слова [35]. Отже, відповідальність є і категорією етики, і категорією права, яка відображає особливе соціальне і морально-правове ставлення людини або іншого суб'єкта, наприклад організації, до іншої людини або спільноти, певного інституту або суспільства в цілому. При цьому, відповідальність, з одного боку – це залежність від

когось або чогось, а з іншого – здатність, готовність до виконання морально-духовного обов'язку і правових норм.

Існує декілька видів відповідальності, серед них:

- ✦ *юридична відповідальність* – встановлений законодавством юридичний обов'язок правопорушника зазнати позбавлення певних благ та (або) належних йому цінностей [36];
- ✦ *дисциплінарна відповідальність* – вид юридичної відповідальності, що виникає за порушення дисципліни у сфері трудових відносин і полягає в застосуванні до винних заходів дисциплінарного характеру: зауваження, догани, переведення на іншу роботу, звільнення з посади тощо [36];
- ✦ *економічна відповідальність* – обов'язок економічного суб'єкта відповідати по прийнятим ним зобов'язанням [37].

Окреме місце в сукупності видів відповідальності належить *соціальній відповідальності*. Взагалі категорія «соціальний» означає «все міжлюдське, тобто все те, що пов'язане із суспільним життям людей, з різними формами їх відносин, у першу чергу того, що відноситься до суспільства» [38].

З розвитком суспільства і адекватних йому соціальних правил і норм та відповідних соціальних, правових, політичних, економічних інститутів, які регулюють поведінку людини, розвивалося і поняття соціальної відповідальності. Термін «соціальна відповідальність» вперше було використано у 50-ті роки ХХ ст. у монографії Г. Боуена «Соціальна відповідальність бізнесмена» (1953 р.). З 1953 р. і до нашого часу науковці та практики так і не прийшли до єдиного визначення цього терміна.

Перш за все, зміст того чи іншого визначення різниться залежно від того, на якому рівні ієрархії економічної структури держави функціонує суб'єкт, що намагається трактувати поняття соціальної відповідальності. По-друге, – залежно від усвідомлення змісту і характеру ефекту від реалізації стратегії соціальної відповідальності на кожному з таких рівнів (*табл. 1*).

Таблиця 1

Дефініції терміна «соціальна відповідальність»

Автор, джерело	Визначення
1	2
Визначення терміна «соціальна відповідальність», що мають юридичну силу	
Стандарт SA 8000 «Social Accountability» [39]	Соціальна відповідальність – це здатність організації або підприємства оцінити соціальні наслідки своєї діяльності, у тому числі безпеку та вплив на довколишнє середовище
ISO 26000 [40]	Соціальна відповідальність – відповідальне ставлення будь-якої компанії до свого продукту або послуги, до споживачів, працівників, партнерів; активна соціальна позиція компанії, що полягає в гармонійному співіснуванні, взаємодії та постійному діалозі із суспільством, участі у вирішенні найгостріших соціальних проблем
Визначення терміна «соціальна відповідальність», що надаються представниками владних структур і бізнес-середовища	
Форум соціально відповідального ведення бізнесу (Україна) [41]	Соціальна відповідальність – відповідальне ставлення будь-якої компанії до свого продукту або послуги, до споживачів, працівників, партнерів; активна соціальна позиція компанії, що полягає в гармонійному співіснуванні, взаємодії та постійному діалозі із суспільством, участі у вирішенні найгостріших соціальних проблем
Світова Рада компаній [42, С. 65]	Соціальна відповідальність – це довгострокове зобов'язання компаній щодо етичного ведення бізнесу та сприяння сталому економічному розвитку підприємства, громади і суспільства загалом

1	2
Європейський Альянс КСВ [43]	Соціальна відповідальність – концепція залучення соціальних і екологічних напрямів у діяльність бізнесу на засадах добровільності та взаємодії між різними зацікавленими сторонами (групами впливу)
Всесвітня ділова рада за сталий розвиток [44]	Соціальна відповідальність – зобов'язання бізнесу сприяти сталому економічному розвитку, працюючи з робітниками, їх сім'ями, місцевою громадою та суспільством у цілому для поліпшення якості їх життя
Донбаська паливно-енергетична компанія [45]	Соціальна відповідальність – філософія довгострокового та сталого розвитку компанії, яка дозволяє гармонійно інтегрувати успішний бізнес із базовими загальнолюдськими цінностями й пріоритетами національного розвитку
Компанія «Київстар» [46]	Соціальна відповідальність – спосіб активної участі у розвитку українського суспільства; форма, спосіб і філософія ведення бізнесу, що впливає на зміцнення репутації та капіталізацію бізнесу
Конфедерація роботодавців України [47]	Соціальна відповідальність – добровільна ініціатива власника компанії або засновників організації з розробки і реалізації певних соціально спрямованих, неприбуткових заходів, що мають на меті якісне покращення зовнішнього для компанії або організації середовища
Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва [48]	Соціальна відповідальність – відповідальне ставлення будь-якої компанії до свого продукту або послуги, до споживачів, працівників, партнерів, а також гармонійне співіснування взаємодії та постійний діалог із суспільством, участь у вирішенні найгостріших соціальних проблем
Визначення терміна «соціальна відповідальність», що надаються науковцями	
А. В. Безгодов [49]	Соціальна відповідальність – добровільний відгук організації на соціальні проблеми своїх робітників, мешканців міста, області, країни, світу
Л. А. Грицина [20]	Соціальна відповідальність – добровільна діяльність суб'єктів, яка перевищує визначені у законодавстві вимоги до роботи підприємства, та охоплює екологічну, суспільну, трудову та економічну сфери відповідальності перед навколишнім середовищем, суспільством в цілому, територіальними громадами, працівниками, постачальниками, споживачами, акціонерами
С. Е. Литовченко [16]	Соціальна відповідальність – представляє собою добровільний внесок в розвиток суспільства в соціальній, економічній та екологічній сферах, пов'язаний з основною діяльністю компанії та виходить за рамки відповідного законодавчого мінімуму

Додаткові відмінності у визначеннях можуть бути пояснені з точки зору врахування чи неврахування юридичних аспектів забезпечення відповідальності [39], цільової аудиторії, з якою працюють суб'єкти [41, 48, 20], ступеня наукової обґрунтованості комплексу рішень, заходів, що забезпечують реалізацію принципів соціальної відповідальності тощо [47, 48, 20].

У цілому, вивчення сукупності визначень соціальної відповідальності, представлених в правових джерелах, роботах науковців, в інтернет-ресурсах владних структур [39, 40, 49, 20, 16, 48, 47] дозволяє виявити найбільш типові її ознаки:

- ✦ можливість вирішення широкого кола соціальних проблем на різних рівнях ієрархічної структури держави;
- ✦ інтеграція бізнесу із базовими загальнолюдськими цінностями;
- ✦ гармонійне співіснування, взаємодія і діалог представників влади, бізнесу і суспільства.

Спільним для більшості визначень (див. табл. 1) є те, що соціальна відповідальність розглядається як прояв зв'язку і взаємозалежності особи/підприємства і суспільства.

Водночас, майже в усіх дефініціях соціальна відповідальність відмічається як проблема співвідношення категорій свободи і необхідності [38]. Наприклад, етика права розглядає у нерозривному взаємозв'язку категорії «свобода – добро – обов'язок – необхідність». А згідно з філософськими поглядами свобода – це цілеспрямована свідомо діяльність на підставі пізнаної необхідності [50].

Таким чином, виявляється, що свобода і необхідність є нерозривними категоріями, саме тому можна стверджувати, що соціальна відповідальність є добровільним проявом необхідної соціальної політики.

Пристосування вище визначених ознак до категорії «відповідальність» дозволяє трактувати *соціальну відповідальність як покладене на певну особу або добровільно взятє на неї зобов'язання за вирішення соціальних проблем на будь-якому з рівнів економічної структури держави на основі взаємодії, гармонійного співіснування такої особи з представниками влади, бізнесу, суспільства.*

Окрему увагу слід приділити відмінностям даної категорії відповідальності від подібних до неї. Такими в науковій літературі відзначаються:

- ✦ *благодійництво* – добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара [36];
- ✦ *волонтерство* – добровільна, неприбуткова діяльність фізичних осіб – волонтерів, спрямована на надання допомоги особам, що перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги [36];
- ✦ *філантропія* – любов до людей, доброзичливе ставлення до людини взагалі, благодійність, жертвування своїм часом, грошима, людинолюбство, безкорисна допомога [36].

Отже, і благодійництво, і волонтерство, і філантропія є єдиною діяльністю, яка не передбачає постійної систематичної допомоги. І в цьому полягає головна відмінність між цими формами відповідальності та корпоративної соціальної відповідальності, адже друге передбачає не разову, а систематичну, сплановану, стратегічно націлену діяльність, яка, у свою чергу, сприяє підвищенню економічної ефективності діяльності підприємства.

Суттєва різниця між даними категоріями простежується в об'єкті, на який вони націлені. Так, об'єктом благодійництва, філантропії і волонтерства є матеріальні, соціальні та економічні інтереси людини, у той час як об'єктом соціально відповідальної діяльності може бути задоволення матеріальних, соціальних та економічних потреб населення країни, окремого регіону, працівників підприємства та споживачів продукції.

Саме через те, що інструменти соціальної відповідальності реалізуються на всіх ієрархічних рівнях суб'єктами цього виду діяльності є держава (в особі органів державної та місцевої влади), підприємство (в особі керівників) і населення. Суб'єктами благодійництва є держава, підприємство (у тому числі його працівники), суспільні організації (об'єднання) та населення; філантропії та волонтерства – робітники підприємства та населення.

Слід відмітити, що інструменти забезпечення соціально відповідального ведення бізнесу набагато відрізняються від інструментів благодійництва, волонтерства та філантропії. Наприклад, до інструментів благодійництва можна віднести проведення благодійних акцій, фінансування благодійних проектів суб'єктами, моральна підтримка нужденних, наслідком використання яких є підвищення освітнього рівня в суспільстві, а також до культурного та духовного розвитку населення. Інструментами філантропічної та волонтерської діяльності є матеріальна та моральна допомога населенню (безоплатна допомога), участь суб'єктів у волонтерській та благодійній діяльності, що приведе до отримання морального задоволення суб'єктами, матеріальної та моральної допомоги, розвитку та популяризації волонтерської діяльності, підвищення рівня розвитку культури та мистецтва. Отже, ефект благодійництва, волонтерства та філантропії має лише локальний місцевий прояв, у той час як результат соціальної відповідальності відображається у вигляді захищеності населення, покращенні екологічної ситуації в країні, створенні нових робочих місць, економічному та соціальному розвитку суспільства, збільшенні продуктивності праці на підприємстві, що досягається завдяки встановленню соціальних та екологічних нормативів і стандартів, захисту прав споживачів, бюджетному фінансуванні об'єктів соціальної сфери, дотриманню корпоративної культури та ділової етики, забезпеченню споживачів високоякісними товарами та послугами тощо.

Різниця між цими формами соціально відповідального ведення бізнесу виникає через те, що соціальна відповідальність є більш широким поняттям, що може включати в себе і філантропію, і волонтерство, і благодійництво. Наприклад, більшість підприємств застосовують корпоративне волонтерство як один з інструментів корпоративної соціальної відповідальності, до того ж здійснення цього виду діяльності неможливе без існування філантропічних настроїв.

Таким чином, на основі визначення сутнісних ознак соціальної відповідальності та її відмінностей від подібних

соціально-економічних категорій, може бути сформульоване таке визначення: *соціальна відповідальність бізнесу – це покладене на бізнес-структуру або добровільно взяте нею зобов'язання за вирішення соціальних проблем суспільства на будь-якому з рівнів економічної структури держави на основі системної, добровільної взаємодії, гармонійного співіснування такого підприємства з іншими представниками бізнесу, влади, суспільства.*

ВИСНОВКИ

На відміну від філантропії, волонтерства та благодійництва, які є суміжними категоріями, соціальна відповідальність бізнесу має бути спрямована не тільки на задоволення поточних соціальних потреб, але й на підвищення економічної ефективності діяльності в довгостроковому періоді. До того ж вона реалізується на всіх рівнях ієрархії економіки держави, на відміну від інших видів відповідальної діяльності суб'єктів економіки, що знаходять свій прояв, як правило, лише на мікрорівні. У сукупності соціально-економічних категорій, що характеризують прояв соціальної відповідальності одних суб'єктів по відношенню до інших, соціальній відповідальності бізнесу належить особливе місце. Її сутність може бути визначена як покладене на бізнес-структуру або добровільно взяте нею зобов'язання за вирішення соціальних проблем суспільства на будь-якому з рівнів економічної структури держави на основі системної, добровільної взаємодії, гармонійного співіснування такого підприємства з іншими представниками бізнесу, влади, суспільства. ■

ЛІТЕРАТУРА

- Амоша О.** Соціальна відповідальність в контексті розвитку людського потенціалу / О. Амоша, О. Новікова // Держава і суспільство. – № 1. – 2011. – С. 122 – 127.
- Бібік Н. В.** Корпоративна соціальна відповідальність в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / Н. В. Бібік // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». – 2012. – № 14. – С. 9 – 16.
- Теоретические основания развития механизма государственно-частного партнерства / О. А. Козлова, С. А. Суспицын, Л. И. Властько, А. А. Петровская // Журнал экономической теории. – 2013. – № 3. – С. 254 – 259.
- Ворона О. В.** Методичні підходи до оцінки рівня соціальної відповідальності / О. В. Ворона // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 30. – С. 127 – 133.
- Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави : національна доповідь / За заг. ред. В. М. Гейця, А. І. Даниленка, М. Г. Жулинського, Е. М. Лібанової, О. С. Онищенко. – К. : НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
- Дементьев В. В.** Почему Украина не инновационная держава: институциональный анализ / В. В. Дементьев, В. П. Вишневыский // Журнал институциональных исследований. – 2010. – Т. 2, № 2. – С. 81 – 95.
- Козаков В. М.** Соціально-ціннісні засади державного управління в Україні : монографія / В. М. Козаков. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 284 с.
- Колот А.** Соціальна відповідальність людини як чинник стійкої соціальної динаміки: теоретичні засади / А. Колот // Україна: аспекти праці. – 2011. – № 3. – С. 3 – 9.
- Людський розвиток в Україні: соціальні та демографічні чинники модернізації національної економіки : [кол. монографія] / [Е. М. Лібанова, О. В. Макарова, І. О. Курило та ін.] ; за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2012. – 320 с.
- Макара О.** Інститут соціального партнерства як чинник розвитку соціально орієнтованої ринкової економіки / О. Макара // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2009. – № 2. – С. 37 – 44.

- 11. Мандибура В. О.** Відновлення довіри суб'єктів кінцевого споживання як складова соціальної відповідальності бізнесу / В. О. Мандибура // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2010. – № 21. – С. 55 – 68.
- 12. Скуратівський В. А.** Основи соціальної політики : навч. посіб. / В. А. Скуратівський, О. М. Палій. – К. : МАУП, 2002. – 200 с.
- 13. Великий голод:** втраги населення в Україні / Ж. Валлин, Ф. Месле, С. Адамець, С. Пирожков // Демографія та соціальна економіка. – 2009. – № 2. – С. 12 – 18.
- 14. Солдатенко М. О.** Соціальний захист за державними стандартами / М. О. Солдатенко // Соціальний захист. – 2006. – № 10. – С. 10 – 32.
- 15. Зінченко А. Г.** Соціальна відповідальність в Україні: Погляди різних стейкхолдерів. Регіональний аспект / А. Г. Зінченко, М. А. Саприкіна. – К., 2008. – 60 с.
- 16. Литовченко С.** Что такое «хорошо» и что такое КСО? (Из выступления исполнительного директора Ассоциации Менеджеров VIII Петербургском международном экономическом форуме в июне 2004 года) / С. Литовченко // Вестник Ассоциации Менеджеров. – 2004. – № 6/7. – С. 7 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vam.amr.ru/articles/cm/64>
- 17. Оноприенко В. И.** Эволюция договорного регулирования социально-трудовых отношений: социальное партнерство. Научный доклад по диссертации на соискание учёной степени GrandPhD. Специализация – 08.00.01;08.00.05. Российско-Бельгийская докторантура / В. И. Оноприенко. – М. : Всемирный университет развития науки, образования и общества. – WUDESSES, 2004. – 127 с.
- 18. Березина О. Ю.** Адаптація моделей корпоративної соціальної відповідальності до національних умов / О. Ю. Березина // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. Сер.: Економічні науки. – 2010. – № 4, ч. 2. – С. 60 – 65.
- 19. Водницька Н. В.** Управління трудовою сферою промислового підприємства з урахуванням соціальної відповідальності бізнесу : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Н. В. Водницька ; Міністерство освіти і науки України, Харківський національний економічний університет. – Харків, 2008. – 23 с.
- 20. Грицина Л. А.** Механізм формування корпоративної соціальної відповідальності в управлінні підприємством : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Л. А. Грицина ; Міністерство освіти і науки України, Хмельницький національний університет. – Хмельницький, 2009. – 20 с.
- 21. Жиглей І. В.** Бухгалтерський облік соціально відповідальної діяльності: теорія, методологія, організація : автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.09 / І. В. Жиглей. – Житомир, 2011. – 37 с.
- 22. Friedman M.** The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits / Milton Friedman. – The New York Times Magazine. – September 13, 1970. [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.colorado.edu/studentgroups/libertarians/issues/friedmansoc-resp-business.html>
- 23. Carroll A. V.** Corporate social responsibility: Evolution of definitional construct / A. V. Carroll // Business and Society. – 1999. – № 38(3). – Pp. 268 – 295.
- 24. Котлер Ф.** Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Ф. Котлер, Н. Лі / Пер. з англ. С. Яринич. – К. : Стандарт, 2005. – 302 с.
- 25. Michael Porter's theory of social responsibility** // Financial Times. – 2007. – October 1 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://blogs.ft.com/businessblog/2007/10/01/#axzz24H3LAhtU>
- 26. Ришар Ж.** Бухгалтерський учёт теория и практика / Ж. Ришар; [пер. с фран. под. ред. Я. В. Соколова]. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 160 с.
- 27. Fitch H. G.** Achieving corporate social responsibility / H. G. Fitch. – Academy of Management Review, 1976. – № 1.
- 28. Царик І. М.** Потреби особистості та колективу при реалізації концепції соціальної відповідальності бізнесу / І. М. Царик, І. М. Царик // Вісник Черніг. держ. технол. ун-ту. – 2009. – № 38. – С. 246 – 254.
- 29. Черных Е. В.** Корпоративное управление как элемент социальной ответственности предприятия / Е. В. Черных // Науковий вісник – Одеський державний економічний університет. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2008. – № 11 (67). – С. 99 – 104.
- 30. Чижевська Л. В.** Бухгалтерський облік як професійна діяльність: теорія, організація, прогноз розвитку : монографія / Л. В. Чижевська. – Житомир : ЖДТУ, 2007. – 528 с.
- 31. Кравченко А.** Социология М. Вебера: труд и экономика / А. Кравченко. – М. : Издат. дом «На Воробьевых», 1997. – 208 с.
- 32. Антология мировой философии.** – М. : Мысль, 1992. – 776 с.
- 33. Гоббс Т.** Твори у 2 т. Філософія / Т. Гоббс. – М., 1990. – 896 с.
- 34. Кравченко А. А.** Феномен «соціальної відповідальності» в еволюції суспільних трансформацій / А. А. Кравченко // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2011. – № 51. – С. 217 – 223.
- 35. Словник української мови:** в 11 томах. – Том 1 / Ін-т мовознавства АН УРСР. – К. : Наукова думка, 1970. – 620 с.
- 36. Великий тлумачний словник сучасної української мови** (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
- 37. Тлумачний словник економіста** / За ред. проф. С. М. Гончарова. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 264 с.
- 38. Філософія політики:** Короткий енциклопедичний словник / Авт-упоряд.: В. П. Андрущенко та ін. – К. : Знання України, 2002. – 430 с.
- 39. Social Accountability 8000 Standard: 2008** [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.sa-intl.org/index.cfm?fuseaction=Page.ViewPage&PageID=937>
- 40. ISO 26000: 2010 Guidance on social responsibility** [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:26000:ed-1:v1:en>
- 41. Аналітичний звіт щодо результатів дослідження «Корпоративна соціальна відповідальність в Україні: стан та перспективи розвитку»** Центру «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uniter.org.ua>
- 42. Супрун Н. А.** Корпоративна соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку / Н. А. Супрун // Економіка і прогнозування. – 2009. – № 3. – С. 61 – 74.
- 43. Европейський Альянс корпоративної соціальної відповідальності / European Alliance for CSR** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/enterprise/>
- 44. Соціальна відповідальність бізнесу: принципи дії / Звіт Форуму соціально відповідального бізнесу України.** – К., 2006. – 22 с.
- 45. Політика, дії СКМ у сфері КСВ (умови праці)** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scm.com.ua/uk/publish/category/30964>
- 46. Компанія Київстар** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kyivstar.ua/kr/press_center_new/news/?id=30424
- 47. Центр «Розвитку корпоративної соціальної відповідальності»** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.training.ua/companies/view/844/>
- 48. Державна служба регуляторної політики з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkrp.gov.ua/list/19.htm>
- 49. Безгодов А. В.** Очерки социологии предпринимательства / А. В. Безгодов. – СПб. : Петрополис, 1999. – 224 с.
- 50. Шевченко С. Л.** Поняття свободи як визначального чинника людського буття в філософії датського мислителя Сьорена К'єркегора дискурсу / С. Л. Шевченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.newacropolis.org/ru/study/conference/?thesis=4658>

REFERENCES

- Amosha, O., and Novikova, O. "Sotsialna vidpovidalnist v konteksti rozvytku liudskoho potentsialu" [Corporate social responsibility in the context of human development]. *Derzhava i suspilstvo*, no. 1 (2011): 122-127.
- Antologija mirovoy filosofii* [Anthology of world philosophy]. Moscow: Mysl, 1992.
- Andrushchenko, V. P. *Filosofia polityky* [Political Philosophy]. Kyiv: Znannia Ukrainy, 2002.
- "Analitychnyi zvit shchodo rezultativ doslidzhennia «Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist v Ukraini: stan ta perspektyvy rozvytku» Tsentru «Rozvytok korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti» [Analytical report on the results of the study "Corporate social responsibility in Ukraine: state and prospects of development" Center "of Corporate Social Responsibility"]. <http://uniter.org.ua>.
- Berezina, O. Yu. "Adaptatsiia modelei korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti do natsionalnykh umov" [Adapting models of corporate social responsibility to national conditions]. *Naukovyi visnyk*

Poltavskoho universytetu spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy. Seriya «Ekonomichni nauky», vol. 2, no. 4 (2010): 60-65.

Bibik, N. V. "Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist v Ukraini: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku" [Corporate social responsibility in Ukraine: current state and prospects]. *Visnyk NTU «KhPI»*, no. 14 (2012): 9-16.

Busel, V. T. *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Great Dictionary of the modern Ukrainian language]. K.; Irpin: Perun, 2005.

Bezgodov, A. V. *Ocherki sotsiologii predprinimatelstva* [Essays on the Sociology of entrepreneurship]. St. Petersburg: Petropolis, 1999.

Carroll, A. B. "Corporate social responsibility: Evolution of definitional construct". *Business and Society*, no. 38 (3) (1999): 268-295.

Chernykh, E. V. "Korporativnoe upravlenie kak element sotsialnoi otvetstvennosti predpriatiia" [Corporate governance as an element of social responsibility of the enterprise]. *Naukovyi visnyk ODEU. Ekonomika, politolohiia, istoriia*, no. 11 (67) (2008): 99-104.

Chyzhevska, L. V. *Bukhhalterskyi oblik iak profesiina diialnist: teoriia, orhanizatsiia, prohnaz rozvytku* [Accounting as a professional activity: theory, organization development forecast]. Zhytomyr: ZHDTU, 2007.

Dementev, V. V., and Vishnevskiy, V. P. "Pochemu Ukraina ne inovatsionnaia derzhava: institutsionalnyy analiz" [Why not Ukraine innovative power: institutional analysis]. *Zhurnal institutsionalnykh issledovaniy*, vol. 2, no. 2 (2010): 81-95.

Derzhavna sluzhba rehuliatornoi polityky z pytan rehuliatornoi polityky ta rozvytku pidpriemnytstva. <http://www.dkrp.gov.ua/list/19.htm>

Friedman, M. "The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits". <http://www.colorado.edu/studentgroups/libertarians/issues/friedmansoc-resp-business.html>

Fitch, H. G. "Achieving corporate social responsibility". *Academy of Management Review*, no. 1 (1976).

Gobbs, T. *Sochineniia v 2 t. Filosofii* [Works in 2 volumes Philosophy]. Moscow, 1990.

Hrytsyna, L. A. "Mekhanizm formuvannia korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti v upravlinni pidpriemstvom" [Mechanism of Corporate Social Responsibility in Business Management]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk*, 2009.

"ISO 26000: 2010 Guidance on social responsibility". <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:26000:ed-1:v1:en>

Kotler, F., and Li, N. *Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist. Yak zrobyty iakomoha bilshe dobra dlia vashoi kompanii ta suspilstva* [Corporate Social Responsibility. How to do more good for your company and society]. Kyiv: Standart, 2005.

Kychko, I. I., and Tsaryk, I. M. "Potreby osobystosti ta kolektyvu pry realizatsii kontseptsii sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu" [Needs of the individual and the collective in the implementation of corporate social responsibility]. *Visnyk ChDTU*, no. 38 (2009): 246-254.

Kravchenko, A. *Sotsiologiiia M. Vebera: trud i ekonomika* [Sociology of Max Weber: labor and economics]. Moscow: Na Vorobevykh, 1997.

Kravchenko, A. A. "Fenomen «sotsialnoi vidpovidalnosti» v evoliutsii suspilnykh transformatsii" [The phenomenon of "social responsibility" in the evolution of social transformation]. *Humanitarnyi visnyk ZDIA*, no. 51 (2011): 217-223.

Kozakov, V. M. *Sotsialno-tsinnisni zasady derzhavnogo upravlinnia v Ukraini* [Socio-value principles of public administration in Ukraine]. Kyiv: NADU, 2007.

Kozlova, O. A., Suspitsyn, S. A., and Vlasiuk, L. I. "Teoreticheskie osnovaniia razvitiia mekhanizma gosudarstvenno-chastnogo partnerstva" [Theoretical bases of development of public-private partnership]. *Zhurnal ekonomicheskoy teorii*, no. 3 (2013): 254-259.

Kompaniia Kyivstar. http://www.kyivstar.ua/kr/press_center_new/news?id=30424

Kolot, A. "Sotsialna vidpovidalnist liudyny iak chynnyk stiikoi sotsialnoi dynamiky: teoretychni zasady" [Social responsibility as a factor of sustainable human social dynamics: theoretical concepts]. *Ukraina: aspekty pratsi*, no. 3 (2011): 3-9.

Litovchenko, S. "Chto takoe «khorosho» i chto takoe KSO?" [What is "good" and what is CSR?]. <http://vam.amr.ru/articles/cm/64>

Libanova, E. M., Makarova, O. V., and Kurylo, I. O. *Liudskiy rozvytok v Ukraini: sotsialni ta demohrafichni chynnyky modernizatsii natsionalnoi ekonomiky* [Human Development in Ukraine: social and demographic

factors modernization of the national economy]. Kyiv: In-t demohrafii ta sotsialnykh doslidzhen im. M. V. Ptukhy NAN Ukrainy, 2012.

Makara, O. "Instytut sotsialnoho partnerstva iak chynnyk rozvytku sotsialno oriientovanoi rynkovoi ekonomiky" [Institute for Social Partnership as a factor of social market economy]. *Visnyk TNEU*, no. 2 (2009): 37-44.

Mandybura, V. O. "Vidnovlennia doviry sub'iektiv kintsevoho spozhyvannia iak skladova sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu" [Restoring trust business end-use as part of social responsibility]. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky*, no. 21 (2010): 55-68.

"Michael Porter's theory of social responsibility". <http://blogs.ft.com/businessblog/2007/10/01/#axzz24H3LAhtU>

Onoprienko, V. I. "Evolutsiia dogovornogo regulirovannia sotsialno-trudovykh otnosheniy: sotsialnoe partnerstvo" [Evolution of contractual regulation of social and labor relations: social partnership]. *Nauchnyy doklad po dissertatsii na soiskanie uchenoy stepeni GrandPhD; 08.00.01; 08.00.05*, 2004.

"Polityka, dii SKM u sferi KSV (umovy pratsi)" [Policy, Action SCM CSR (conditions)]. <http://www.scm.com.ua/uk/publish/category/30964>

Rishar, Zh. *Bukhhalterskiy uchët: teoriia i praktika* [Accounting: Theory and Practice]. Moscow: Finansy i statistika, 2000.

Slovnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv: Naukova dumka, 1970.

Skurativskiy, V. A., and Paliy, O. M. *Osnovy sotsialnoi polityky* [Fundamentals of social policy]. Kyiv: MAUP, 2002.

"Social Accountability 8000 Standard: 2008". <http://www.sa-intl.org/index.cfm?fuseaction=Page.ViewPage&PageID=937>

Sotsialno-ekonomichni stan Ukrainy: naslidky dlia narodu ta derzhavy [The socio-economic situation in Ukraine: Implications for the Nation and the State]. Kyiv: NVTs NBUV, 2009.

Suprun, N. A. "Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist iak chynnyk staloho rozvytku" [Corporate social responsibility as a factor of sustainable development]. *Ekonomika i prohnazuvannia*, no. 3 (2009): 61-74.

"Sotsialna vidpovidalnist biznesu: pryntsyipy dii" [Corporate Social Responsibility: principles of action]. *Zvit Forumu sotsialno vidpovidalnoho biznesu Ukrainy*, 2006.

Soldatenko, M. O. "Sotsialnyi zakhyt za derzhavnymy standartamy" [Social security for national standards]. *Sotsialnyi zakhyt*, no. 10 (2006): 10-32.

Shevchenko, S. L. "Poniattia svobody iak vyznachalnoho chynnyka liudskoho buttia v filosofii datskoho myslyteliia Syorena K'ierkegora" [The concept of freedom as determinants of human existence in the philosophy of Soren Kierkegaard Danish philosopher]. <http://www.newacropolis.org.ua/ru/study/conference/?thesis=465>

Tsentr Rozvytku korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti. <http://www.training.ua/companies/view/844/>

Tlumachnyi slovnyk ekonomista [Dictionary of Economics]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2009.

Vallyn, Zh., Mesle, F., and Adamets, S. "Velykyi holod: vtraty naselennia v Ukraini" [The Great Famine: the loss of population in Ukraine]. *Demohrafii ta sotsialna ekonomika*, no. 2 (2009): 12-18.

Vorona, O. V. "Metodychni pidkhody do otsinky rivnia sotsialnoi vidpovidalnosti" [Methodological approaches to assess the level of social responsibility]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, no. 30 (2010): 127-133.

Vodnytska, N. V. "Upravlinnia trudovoiu sferoiu promyslovoho pidpriemstva z urakhuvanniam sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu" [Management of labor in industrial enterprises based on social responsibility]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk*, 2008.

"Yevropeyskyi Alians korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti" [European Alliance of corporate social responsibility]. European Alliance for CSR. <http://ec.europa.eu/enterprise/>

Zhyhlei, I. V. "Bukhhalterskyi oblik sotsialnoi vidpovidalnoi diialnosti: teoriia, metodolohiia, orhanizatsiia" [Accounting socially responsible activities: theory, methodology, organization]. *Avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.09*, 2011.

Zinchenko, A. H., and Saprykina, M. A. *Sotsialna vidpovidalnist v Ukraini: Pohliady riznykh steikholderiv. Rehionalnyi aspekt* [Corporate social responsibility in Ukraine: The views of different stakeholders. The regional dimension]. Kyiv, 2008.

Науковий керівник – Веретенникова О. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри «Економічна теорія та фінанси» Донбаської національної академії будівництва та архітектури